

Handläggare
Elisabeth Ek
Antikvarie, Stadsmuseet
Kulturmiljö**Till**
Stadsbyggnadskontoret**Stengodset 10, Norrbackagatan 16**
**Ärendet avser Yttre ändring av flerbostadshus,
byte av fönster, fönsterdörrar, dnr 2025-12765****Synpunkter i sammanfattning**

Stadsmuseets samlade bedömning är att föreslagna bulleråtgärder bör omarbetas. I de fastigheter där originalfönstren är bevarade bör bulleråtgärder istället göras på innerbåge eller invändig fönsternisch.

Föreslagna åtgärder

Ansökan avser bullerdämpande åtgärder på grund av järnvägen. Ansökan innebär att ursprungliga fönster ersätts med nya med en spaltventil i karmen. Fönstren ska enligt förslaget utföras i trä med aluminiumklädd utsida. De utförs som 2 +1 där ytterbågen är försedd med spröjs. På fönsterdörrar är det lösa spröjs som limmas på ytterbågen, men det framgår inte av handlingarna om ytterbågen på övriga fönster är limmade eller utförda med riktiga spröjs som indelar bågen i glastrutor.

Bakgrund

Trafikverket har sedan tidigare skickat in en bygglovsansökan gällande byte av fönster, fönsterdörrar och ventiler till bullerdämpande enheter på rubricerad fastighet. Ansökan innebär en ändring från väggventiler till spaltventiler i övrigt är ansökan samma som tidigare.

Jamtli blev anlitade av Trafikverket för att ta fram ett underlag för att mer specifikt utreda vilka kulturhistoriska värden som fasad och fönster besitter, vilka möjligheter det kan finnas att utföra bulleråtgärder och hur dessa i så fall påverkar byggnadernas kulturhistoriska värden.

Historik och kulturhistoriskt värde

Gatorna i Birkastaden härrör från stadsplanen för Norrmalm 1879 och regleringsplanen 1886. År 1882 invigdes Karlbergs station i samband med att Värtabanan drogs fram invid den äldre Norra stambanan. Stationen låg vid Rörstrandsgatans västra ände och järnvägsspåren vilade på en murad viadukt över den gamla vägsträckningen.

Stadsplanen för Rörstrandsområdet fastställdes 1917. Birkastaden uppvisar en enhetlig och välbevarad stadsbild från 1900-talets tidiga

decennier. Bebyggelsen uppfördes under en jämförelsevis kort period och av ett fåtal arkitektkontor varav några av periodens mest namnkunniga arkitekter som i fallet med aktuell fastighet, Stengodset 10, vilken uppfördes 1926 efter ritningar av arkitekterna M Bocander och A Cronvall.

Stengodset 10 är markerad med grönt på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. Det betyder att fastigheten med bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. För sådan bebyggelse kan PBL (Plan- och bygglagen) 8:e kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas, vilket innebär att bebyggelsen inte får förvanskas, att underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadens kulturhistoriska värden, att underhållet ska utföras så att de särskilda värdena bevaras, att ändringar ska utföras varsamt och med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag samt med tillvaratagande av byggnadens kulturhistoriska värden.

Synpunkter på förslag

Stadsmuseet ser med tillfredsställelse att ventiler i fasad ersatts av spaltventiler. Originalfönstren är utförda i trä och med bevarade ursprungligt valsat glas i rutorna. Museet delar slutsatserna i Jamtlis undersökning att de olika fastigheterna kräver olika nivå på insatser. I de fastigheter där originalfönstren är bevarade i alla beståndsdelar från karm till glas avråds det från att byta karm och ytterbåge. Bulleråtgärder kan istället göras på innerbåge eller i invändig fönsternisch. Valsat fönsterglas utgör en betydande del av husens karaktär och särskilda värden. Ett planglas kan aldrig ge samma levande yta. Då äldre fönster ofta slentrianmässigt byts ut mot nya börjar äldre fönsterglas bli mer och mer sällsynta i stadsbilden. Det renderar därför kvarvarande originalfönster ett extra högt bevarandevärde och åtgärderna bör anpassas därefter. I fastigheter där fönstren till stor del redan är utbytta kan en annan nivå tillämpas.

Utöver det anser museet att ett standardutförande med aluminiumklädd utsida inte lever upp till kraven i anpassning för särskilt värdefull bebyggelse. Utsidan bör också vara av trä och spröjsen ska utföras med traditionella fasta spröjs, inte limmade.

Metoder för att lägga tågräls utvecklas. I Stockholmsregionen byts bland annat gammal räls ut mot slipers av polymer och elastiska gummidämpare. Museet undrar därför om det har tagits i beaktande att framtida tågtrafik troligen inte kommer att generera lika höga bullernivåer som idag. Åtgärder bör utföras med ett långsiktigt perspektiv så att antikvariska värden inte går förlorade i onödan.

Stadsmuseets samlade bedömning är att föreslagna bulleråtgärder inte uppfyller PBL (Plan- och bygglagen) 8:e kap, 13, 14 och 17 §§ krav på varsamhet och förbud mot förvanskning och därför bör omarbetas med hänsyn till ovanstående synpunkter och reflektioner.